

HERMANN HESSE

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

COSMIC SPIRIT

ALEXIS KARPOUZOS

COSMIC
SPIRIT

Η ιδιαιτερότητα της γερμανικής λογοτεχνίας καθορίζεται από τη μεγάλη σημασία που έχει η φιλοσοφική κατανόηση του κόσμου και η αντανάκλασή του τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία.

Ως γνωστόν, μετά την παρακμή του ρομαντισμού στη γερμανική λογοτεχνία το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, ξεκίνησε μια περίοδος στασιμότητας, με δευτερεύοντα θέματα και προβλήματα. Και μόνο με τις αρχές του νέου 20ού αιώνα επέστρεψε το φιλοσοφικό βάθος στη γερμανική λογοτεχνία. Οι φορείς μιας νέας προσέγγισης για την κατανόηση της πραγματικότητας ήταν κυρίως οι Thomas Mann και Hermann Hesse. Στο έργο του, ο Hesse βασίστηκε στην ευρύτερη ευρωπαϊκή και παγκόσμια πολιτιστική παράδοση και, κατά τη γνώμη μας, το έργο του δίνει ενδιαφέρουσες στοχαστικές διερευνήσεις στα φιλοσοφικά και προβλήματα ζωής της εποχής του.

Όλα τα έργα του Hesse θεμελιώνονται σε μια μεταφυσική αρχή, την αρχή της ενότητας ολόκληρου του σύμπαντος που διατρέχει όλα τα έργα του, τα οποία είναι αφιερωμένα στην αναζήτηση του ιερού «εγώ» που βρίσκεται σε κάθε άτομο από τη γέννηση, με άλλα λόγια διερευνά την ανθρώπινη συμμετοχή στην Υπερβατικότητα του Θείου. Τα μονοπάτια των ηρώων του οδηγούν στον Θεό, που για αυτόν είναι υπερβατική και Αόρατη Αρχή και οποίος ζει σε όλα, το Θείο συστατικό είναι τα πάντα και το τίποτα. Ο καθένας στον κόσμο μας αποκαλύπτει τη Θεία ενότητα μέσω της ποικιλομορφίας της ζωής. Ο Θεός, σύμφωνα με τον Hesse, είναι η Θεία ουσία μέσα μας, που σήμαινε για τον Hesse το μέτρο της ανάμειξης ενός ατόμου στο ιερό «εγώ», που είναι κρυμμένο στην ψυχή του καθενός. Αυτό είναι το υψηλότερο, υπερ-προσωπικό «εγώ», στραμμένο προς τον Θεό, την Ενότητα του Παντός, γιατί η σωτηρία

του «εγώ» του ατόμου βρίσκεται στη μεταφυσική επανένωση, την ενοποίηση με τον Θεό, που είναι η ουσία όλων των μυστικιστικών θρησκειών, τόσο της Ανατολής όσο και της Δύσης.

Το κίνητρο της πνευματικής κρίσης, που προκαλείται από την αμφιθυμία του Θεού, της ζωής, του ανθρώπου και του ίδιου του συγγραφέα, είναι το βασικό κλειδί για την ερμηνεία του ποιητικού έργου του Hesse. Ως δημιουργικός άνθρωπος, βίωσε την οδυνηρή σύγχυση και την αντιφατική φύση της ζωής πιο βαθιά από τους γύρω του. Ταυτόχρονα, όμως, είδε την άρρηκτη ενότητα, διασύνδεση και αλληλεξάρτηση των πολιικοτήτων που καθόριζαν όλα τα φαινόμενα και τις διαδικασίες στη φύση και τη ζωή, από την ευτυχία μέχρι τον πόνο, την επιτυχία και την αποτυχία, την άμπωτη και τη ροή, την εισπνοή και την εκπνοή. Αλλά λόγω της διχασμένης φύσης του, ένα άτομο στην πρακτική ζωή δεν συνειδητοποιεί ότι ο κόσμος, χωρισμένος σε φαινομενικά ανταγωνιστικά αντίθετα, είναι στην πραγματικότητα ένας και αδιάρετος.

Η κριτική ανάλυση και η θεώρηση της κύριας πολικότητας - φύσης και πνεύματος - και η εναρμόνιση της σχέσης τους δεν είναι μόνο η σημαντικότερη κινητήρια δύναμη του έργου Hesse αλλά καθορίζει και το κύριο θέμα του, το οποίο εκφράζεται με διάφορες μορφές προσέγγισης του ίδιου προβλήματος. Η υποκειμενική εμπειρία και η έκφρασή της σε καλλιτεχνική μορφή αποκτούν έναν εξομολογητικά αληθινό χαρακτήρα στην Hesse. Σε όλες τις επώδυνες καταστάσεις σύγκρουσης, ο συγγραφέας θέτει ξανά και ξανά στον εαυτό του το καθήκον να λύσει και να ενσαρκώσει καλλιτεχνικά την πολικότητα της φύσης και του πνεύματος. Δεν μπορεί να δώσει προτίμηση ούτε στη φύση ούτε στο πνεύμα, έχει μια αμφίθυμη στάση και προς τους δύο πόλους: είναι ευχαριστημένος από τη μαγική ομορφιά και την ποικιλομορφία της φύσης, αλλά η αδυναμία της τον τρομοκρατεί. Το πνεύμα είναι αιώνιο, αλλά είναι παγωμένο και πετρωμένο στην αιωνιότητα του. Αν του εμψυχήσεις ζωή, τότε και αυτό θα γίνει θνητό.

Υπό την επίδραση της ψυχανάλυσης, ο Hesse καταλαβαίνει ότι κάθε άτομο πρέπει να γίνει ο εαυτός του και να προχωρήσει στο δικό του μονοπάτι για να βρεθεί στο τέλος του μονοπατιού, στον προορισμό του πεπρωμένου του. Ο καθένας πρέπει να βυθιστεί στα παράλογα βάθη της ψυχικής αβύσσου για να μελετήσει τον κόσμο των ονείρων και την εμπειρία των δικών του ονείρων, για να απελευθερώσει το εσωτερικό του δυναμικό και την ουσία των ιδεών του από κριτήρια και κανόνες ξένα και αλλότρια ως τη φύση του, για να γνωρίσει τον εαυτό του και να ζήσει τη μοναδικότητα της ύπαρξής του, σύμφωνα με τη μοίρα του.

Το κύριο κίνητρο του έργου του Hesse είναι το θέμα της διαμόρφωσης ενός ατόμου στην πορεία προς τον εαυτό του. Όλοι οι κύριοι χαρακτήρες των βιβλίων και των ιστοριών του βρίσκονται σε αυτό το μονοπάτι ανάπτυξης από τον κατώτερο προς τον ανώτερο εαυτό. Η πλοκή των πιο σημαντικών έργων του Hesse - "Demian", "Steppenwolf", "Narcissus and Goldmund", "Siddhartha", "The Glass Bead Game" - είναι μια περιγραφή της διαδρομής της ζωής ενός ατόμου, του σχηματισμού και της επιστροφής του στον εαυτό του. Αυτή η διαδρομή αποτελείται από τρία κύρια στάδια, καθένα από τα οποία αντιστοιχεί σε μία από τις καταστάσεις της ψυχής. Υπό αυτή την έννοια, ολόκληρο το έργο του Hesse μπορεί να θεωρηθεί ως αναζήτηση και επιθυμία για αθωότητα. Όλες οι προσπάθειες του Hesse

στοχεύουν στο να αφυπνίσει στον άνθρωπο τη συνείδηση της μοναδικότητάς του. Παραδέχεται ότι ο ίδιος βίωσε αυτή την εσωτερική πάλη, «που δεν μπορεί να την αποφύγει όποιος θέλει να γίνει άτομο»¹, ως μια τρομερή ατυχία, ως μια κατάρρευση, που σε κάποιο βαθμό μπορεί να συγκριθεί με τον θάνατο. Αυτή είναι μια ανεξίτηλη εμπειρία που δεν μπορεί να ξεχαστεί σε όλη τη ζωή, είναι μια λαχτάρα για το νησί της παιδικής ηλικίας, στο οποίο έχουν ήδη καεί όλες οι γέφυρες. Αλλά αυτή η αφύπνιση θεωρείται από τον Hesse ως απαίτηση του πνεύματος, ως ζωτική αναγκαιότητα, ως θάνατος, μετά τον οποίο θα ακολουθήσει η ανάσταση.

Ο Hesse είναι πεπεισμένος ότι η επίτευξη της χαμένης αθωότητας είναι δυνατή μόνο στο μέλλον, όταν αυτή η αθωότητα πάρει τη μορφή πίστης, με την οποία δεν εννοεί κάποια παράλογη ανώτερη ουσία στην οποία ένα άτομο αφήνει τον εαυτό του να υποταχθεί, αλλά η μυστική γνώση που εδράζεται στην εμπειρία για αυτήν την ανώτερη ουσία - για την αξιοπιστία της πίστης. Η αξιοπιστία της πίστης βασίζεται στην πραγματική γνώση της ενότητας όλων των ανθρώπων και ολόκληρου του σύμπαντος. Αυτό είναι το επίτευγμα ενός τέτοιου σταδίου ή κατάστασης συνείδησης όταν όλα τα πολιικά αντίθετα (καλό και κακό, πνεύμα και φύση, άνθρωπος και κόσμος, εγώ και εσύ) αναγνωρίζονται ως συμπληρωματικοί πόλοι της Υπέρτατης ενότητας. Σε αυτά τα έργα, ο Hesse αναζητά την ολότητα στη θρησκεία. Πρόκειται για ιστορίες για το μονοπάτι που οδηγεί στον Θεό και καταλήγει στην πράξη της θέωσης μέσω της ταύτισης Θεού και ανθρώπου. Ο Hesse είναι πεπεισμένος ότι ο άνθρωπος, όπως και ο ίδιος ο Θεός, βρίσκεται πέραν του Καλού και του Κακού. Πώς όμως να γίνεις τέτοιος άνθρωπος;

Απαντώντας σε αυτό το ερώτημα, ο Hesse δημιουργεί μια έννοια τριών σταδίων για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας, η οποία είναι για αυτόν μια αδιαμφισβήτητη ιερή αλήθεια, κοινή σε όλους τους ανθρώπους και όλα τα έθνη για το λόγο ότι αυτός ο δρόμος διαμόρφωσης είναι αναπόσπαστο μέρος της ζωής του καθενός και μαρτυρεί στην ενότητα όλων των πραγμάτων που κρύβονται πίσω από την ποικιλομορφία του κόσμου.

Αλλά αν αυτό το μοντέλο σχηματισμού είναι καθολικό για όλους τους ανθρώπους, τότε το μονοπάτι που περνάει ένα άτομο βασίζεται αποκλειστικά στην υποκειμενική του εμπειρία και επομένως είναι απολύτως μοναδικό για κάθε άτομο, κάθε άτομο έρχεται στη γνώση με τον δικό του τρόπο. Αλλά είναι εδώ, στη διαδικασία διαμόρφωσης αυτού του μονοπατιού της γνώσης, που, σύμφωνα με τον Hesse, πρέπει να συμβεί μια σύνθεση της ανατολικής και δυτικής φιλοσοφικής σκέψης.

Ποιος είναι όμως αυτός ο δρόμος της γνώσης; Πράγματι, στη Δύση και στην Ανατολή αυτή η φιλοσοφική έννοια προσεγγίζεται από διαφορετικές θέσεις. Ενώ στη Δύση κυριαρχεί η γνώση μέσω της λογικής, μέσω της επιστημονικής έρευνας, στην Ανατολή κυριαρχούν καθαρά υποκειμενικές, μη αποδείξιμες μορφές αντίληψης της πραγματικότητας.

Επομένως, ο Hesse διακρίνει δύο είδη γνώσης: αφενός, είναι καθαρά ορθολογική, δικαιολογημένη και αποδεδειγμένη γνώση, η οποία είναι η ικανότητα της νόησης. από την άλλη, είναι η δυνατότητα της άμεσης ενόρασης, την οποία ονομάζει «αφύπνιση» ή «εσωτερική

φωνή». Ο Hesse δίνει προτίμηση σε αυτό το είδος γνώσης έναντι της καθαρά ορθολογικής. Δεν είναι κατά της επιστημονικής σκέψης, δεν είναι κατά της έρευνας και της ερμηνείας, αλλά είναι κατά της εξιδανίκευσης και της αφελούς προσέγγισης από τη λογική επιχειρηματολογία. Ο Hesse τάσσεται με τη διαισθητική σκέψη στο πνευματικό πεδίο. Αυτή είναι η ικανότητα αντίληψης της «εσωτερικής φωνής», το αποτέλεσμα της οποίας είναι η προφανής αλήθεια που πρέπει να αναζητηθεί και να βρεθεί.

Ανεξάρτητα από τα κριτήρια του καλού και του κακού που ορίζουν οι νόμοι της οικογένειας, της εποχής, της ηθικής και του κράτους, ο καθένας πρέπει να δημιουργήσει ή να βρει τα δικά του πρότυπα και κριτήρια σύμφωνα με την «εσωτερική του φωνή». Η εκδήλωση καθετί φυσικού σε έναν άνθρωπο, που καταπιέζεται και εκτοπίζεται από την ιεροπρεπή ηθική, πρέπει να γίνει, σύμφωνα με τον Hesse, ο στόχος όλων.

Αυτή η αρχαία κινεζική απαίτηση για ένα άτομο - να δημιουργήσει το καλύτερο από τον εαυτό του - είναι η βάση της ιδέας που ανέπτυξε ο K. Jung ότι ένα άτομο συνοψίζει ολόκληρο τον όγκο της φυσικής του ολότητας, συμπεριλαμβανομένου και του συνειδητού και του ασυνείδητου. Ο Hesse θεωρούσε το πιο σημαντικό καθήκον για έναν άνθρωπο να είναι και να γίνει η πλήρης αποκάλυψη της ύπαρξής του, η αυτοπραγμάτωση του «εγώ» του, η πλήρης εκδήλωση της φύσης του, που περιέχει και το κακό και το καλό.

Σύμφωνα με τον Hesse το νόημα και το καθήκον κάθε ανθρώπου, ως αναπόσπαστου τμήματος του σύμπαντος, είναι να εξευγενίζει και να αγιοποιεί συνεχώς τον κατώτερο εαυτό του, που κυριαρχείται από συναισθήματα και πάθη, μέσω της ολοένα και στενότερης ταύτισης με τον Θεό. Αυτή η διαδικασία ακολουθεί ένα μονοπάτι τριών βημάτων αγιασμού της ψυχής:

1. το πρώτο στάδιο του μονοπατιού, που ονομάζεται *via purgativa* (μονοπάτι της κάθαρσης), όταν το «εγώ» μέσω του ασκητισμού καθαρίζεται από κάθε εγωιστική φιλοδοξία, στρώματα και επιρροές του πολιτισμού.
2. το δεύτερο στάδιο του μονοπατιού, το οποίο ονομάζεται *via illuminativa* (μονοπάτι του φωτισμού) - επιτυγχάνοντας μέσω του διαλογισμού ένα μυστηριώδες όραμα ή αίσθηση κοσμικής ενότητας.
3. το τρίτο στάδιο εκφράζεται στη μακάρια εμπειρία του αισθήματος της ενότητας με τον Θεό - *unio mystica* (μυστική σύντηξη).

Αυτό το σχήμα τριών σταδίων ανάπτυξης της προσωπικότητας καθορίζει τη δημιουργική πίστη του Hesse η και αποτελεί τη βάση του εικονιστικού συστήματος των έργων του.

Βρισκόμενος σε ένα σταυροδρόμι κρίσης ιστορίας και ζωής, ο άνθρωπος δεν πρέπει να δει το καθήκον του να ξεφύγει από την τρέλα και τα βάσανα, αλλά να αποδεχτεί με θάρρος το χάος και το μαρτύριο, που ενώ κλονίζουν τα θεμέλια της προσωπικότητας τον οδηγούν συγχρόνως σε ριζική αναγέννηση και σωτηρία. Αλλά ο δρόμος προς τη σωτηρία συνδέεται με βαθιές πνευματικές συγκρούσεις μέσα από τις οποίες περνούν οι ήρωες των μυθιστορημάτων του - προικισμένα άτομα που υποφέρουν από τη φαουστιανή δυαδικότητα της ψυχής και την

απόρριψη της κοινωνίας γύρω τους. Ο συγγραφέας δείχνει ότι η χαμένη αρμονία μπορεί να επιστραφεί μόνο εάν κάποιος μπορεί να διεισδύσει στο υποσυνείδητο του μαγικού «εγώ» του, εάν κάποιος μπορεί να βρει τη δύναμη να στρέψει το πρόσωπό του στο χάος της ψυχής του, εάν κατανοήσει πλήρως τη φύση του και το αληθινό του «εγώ». Η προσωπικότητα πρέπει να τολμήσει να κατέβει στο σκοτάδι και την ασχήμια που υπάρχει στην ψυχή κάθε ανθρώπου. Πρέπει να μπορεί να περάσει την άβυσσο του κακού, της φρίκης και της απελπισίας, πρέπει να τολμήσει να περάσει τη νύχτα της πολύπλευρης ψυχής του. Και μόνο τότε, έχοντας περάσει μια ασθένεια ψυχής και κρίση υπαρξιακή, μπορεί να έρθει στη θεραπεία και την ανύψωση. Δεν έχει σημασία αν το άτομο φτάνει στον στόχο του εσωτερικού του ταξιδιού. Το σημαντικό είναι ότι ο άνθρωπος ξεκινά ένα ταξίδι και παραμένει πιστός στην εσωτερική του κλήση.

Στα έργα του ο Hesse θέτει το πρόβλημα της σύνδεσης μεταξύ της προσωπικότητας του ποιητή και όλης της ανθρωπότητας, της τέχνης και του ρόλου της στην ανάπτυξη του ανθρώπινου πολιτισμού, επειδή η τέχνη έπαιξε κεντρικό ρόλο στη ζωή του Hesse - ήταν γι' αυτόν ένα κάλεσμα και ένα μέσο αντίληψης του κόσμου.

Η καλλιτεχνική δομή πολλών έργων του χτίζεται γύρω από την εικόνα του καλλιτέχνη, τις πνευματικές και δημιουργικές του αναζητήσεις, την πορεία του στη ζωή και τον πνευματικό κόσμο. Η αφετηρία, ο νοηματικός πυρήνας αυτών των έργων είναι πάντα η πνευματική απομόνωση του ατόμου σε μια ιστορικά δύσκολη εποχή κρίσης. Ο Hesse αντιμετώπισε το αιώνιο ερώτημα: «Τι να κάνουμε;» Δεν έχει καμία αμφιβολία ότι κάτω από τέτοιες ιστορικές συνθήκες ένας άνθρωπος κάνει πίσω, όμως μια ιδέα έρχεται μπροστά, η σκέψη της ενότητας των αιώνιων αξιών. Οι άνθρωποι της τέχνης, ολόκληρη η πνευματική ελίτ πρέπει σε τέτοιες εποχές να «υποτάσσουν τη ζωή και τη δημιουργικότητά τους στο υπερπροσωπικό Όλον, Ιδέα, Κοινότητα» 2 .

Όντας ένας από τους συνεχιστές των παραδόσεων του ρομαντισμού στη γερμανική λογοτεχνία, ο Hesse στρέφεται στο έργο του Novalis. Η φιλοσοφική σκέψη του Novalis, βασισμένη στο γεγονός ότι ολόκληρος ο εξωτερικός κόσμος, όλη η φύση είναι δημιούργημα του θείου «εγώ» και ότι ο άνθρωπος, ως εμπειρικό «εγώ», όντας μέρος του απόλυτου «εγώ», μπορεί, χάρη στη φαντασία του, συνεχίζει την πράξη της δημιουργίας, συνεχώς αναδημιουργεί και μεταμορφώνει τον κόσμο στην τέχνη, λαμβάνει μια λαμπρή καλλιτεχνική ενσάρκωση στο έργο του Hesse.

Ο Novalis έδωσε στη ρομαντική άποψη του κόσμου το όνομα «Μαγικός Ιδεαλισμός». Με αυτό, δεν εννοεί κάποιο είδος συστήματος, αλλά κάτι περισσότερο: μια ειδική δραστηριότητα που οδηγεί σε ένα τέτοιο σύστημα, μια πνευματική φιλοδοξία, όπου το αποτέλεσμα δεν είναι τόσο σημαντικό όσο η κατεύθυνση της αναζήτησης του αποτελέσματος. Η λέξη «μαγικός» για τον Novalis, όπως και για τον Hesse, δηλώνει αυτό το βασικό συναίσθημα του ρομαντικού ανθρώπου, υποδηλώνει το θαύμα που βλέπει σε κάθε τι φυσικό. Αυτό το θαύμα τόσο για τον Novalis όσο και για τον Hesse είναι το Πνεύμα.

Ο «μαγικός ιδεαλισμός» είναι μια κατηγορία φιλοσοφικά διατυπωμένη από τον Novalis για τη γνώση του κοσμο-δημιουργικού πνεύματος, του οποίου η μαγική δύναμη είναι ικανή να

καταστρέψει τα εμπειρικά εμπόδια που δημιουργούνται από αυτό, που εμποδίζουν τη γνώση της αλήθειας και το όραμα του θείου θαύματος σε όλα τα όντα της φύσης.

Η βάση του «μαγικού ιδεαλισμού» του Novalis είναι η πίστη του στην ικανότητα να υπερνικήσει τον εμπειρικό κόσμο από το απόλυτο, τον αντικειμενικό από το υποκειμενικό και τον ορατό εμπειρικό κόσμο από το πνεύμα που γνωρίζει. Ο Novalis πιστεύει ότι το μυστικό του κόσμου μπορεί να ξετυλιχτεί στο μονοπάτι της γνώσης του πνεύματος. Γιατί το σύμπαν μας μπορεί να συλλογιστεί όχι μόνο στον εξωτερικό κόσμο, αλλά και στον εσωτερικό κόσμο - στο πνεύμα μας. Και αν θέλουμε να γνωρίσουμε τον κόσμο μας, τότε μπορούμε να τον γνωρίσουμε μέσα μας. Έχοντας γνωρίσει τον εαυτό του και το πνεύμα του, ένα άτομο μαθαίνει επίσης την απάντηση στα μυστικά του κόσμου. Έτσι γίνεται ο κύριος της γης, γιατί αυτός, σύμφωνα με τον Novalis, είναι «η πηγή της αναλογίας με το Σύμπαν» 3 .

Η πεμπουσία του «μαγικού ιδεαλισμού» του Novalis είναι αναμφίβολα η βάση της «μαγικής σκέψης» του Hesse, η οποία αποκαλύπτει τη γνώση της αλήθειας, μόνο μέσω της μαγικής σκέψης μπορεί κανείς να γνωρίσει το πνεύμα, να γνωρίσει τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω μας. Μόνο σε αυτό το μονοπάτι και μόνο χάρη στη μαγική φόρμουλα μπορεί ένα άτομο να ξεπεράσει τις πολικότητες του κόσμου και της ζωής, τη διαίρεση μεταξύ ανθρώπου και φύσης, μεταξύ «εγώ» και του κόσμου. Τόσο ο «μαγικός ιδεαλισμός» στον Novalis όσο και ο «μαγικός στοχασμός» του Hesse είναι έκφραση της δύναμης του πνεύματος, το οποίο είναι ικανό να ελέγχει τα εξωτερικά φαινόμενα ως δικές του σκέψεις, να μετατρέπει τα εξωτερικά φαινόμενα σε εσωτερικά και αντίστροφα.

Σύμφωνα με τον Hesse η μαγεία είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στην πραγματικότητα, καταργώντας την, δηλώνοντας ότι τα όριά της είναι εξαπάτηση και αυταπάτη. Υπό την επιρροή της μαγείας, παρελθόν και μέλλον, εξωτερικό και εσωτερικό, συνδυάζονται σε ένα ενιαίο σύνολο, δημιουργώντας μια διαχρονική ατμόσφαιρα. Όλα τα πολικά αντίθετα συνιστούν ένα ενιαίο σύνολο που κατανέμει ίσες πιθανότητες στα αντίθετα.

Η δομή πολλών από τα έργα του Hesse βασίζεται στην αρχή του μαγικού χρόνου ως το σύνολο, η σύνθεση και η ταυτόχρονη εμπειρία όλων των εποχών, όλων των εποχών που βιώνει η ανθρωπότητα στην διυσορική και συμπαντική της περιπέτεια. Μια τέτοια σύνθεση του χρόνου, που έχει μετατραπεί σε χώρο, μια τέτοια εμπειρία του Είναι στην ακεραιότητα και στο χρονικό αδιαίρετο θεωρείται από τον Hesse ως αντανάκλαση της ανθρώπινης ψυχής. Ο δρόμος προς αυτή την εμπειρία «περνάει μέσα από τον μαγικό χώρο της ψυχής, που αγκαλιάζει τα πάντα και τους πάντες» 4 . Αυτή είναι η αυτογνωσία του απόλυτου Πνεύματος που έχει βρεθεί, το οποίο ο Σοπενχάουερ ονομάζει «γήινο μάτι», και το οποίο παραμένει ανέγγιχτο από τη διαδικασία της προέλευσης, του σχηματισμού και του θανάτου. Επομένως είναι πανομοιότυπο με τον εαυτό του και αιώνιο στη φυσικότητα του.

Ο Hesse στρέφει το βλέμμα του από το παρόν στο μέλλον, από το άτομο στην κοινότητα, η κοινότητα ως η ζωή που συντίθεται από το σύνολο των πολιτισμών. Ως κοινότητα κατανοεί μια ειδική μορφή πνευματικής κοινότητας που «ξεπερνά» τα όρια του χρόνου και του χώρου.

Για το λόγο αυτό, τα μυθιστορήματά του αναμειγνύουν εσκεμμένα πραγματικότητα και ψευδαίσθηση, ύλη, ψυχή και φαντασία.

Οι κατηγορίες χρόνου και χώρου στο καλλιτεχνικό σύστημα των μυθιστορημάτων του Hesse ενσωματώνονται στην πραγματικότητα με τέτοιο τρόπο ώστε ο συγκεκριμένος ιστορικός και καθημερινός χρόνος αντικαθίσταται από τη συγχώνευση όλων των εποχών σε ένα ενιαίο σύνολο και η διαχρονική πραγματικότητα αντιτίθεται στην πραγματικότητα, η οποία είναι υποκείμενη στον χρόνο, και ο συγκεκριμένος, τοπογραφικά καθορισμένος χώρος αντικαθίσταται από έναν αφηρημένο χώρο που δημιουργείται από τη φαντασία τόσο του συγγραφέα όσο και των χαρακτήρων του.

Ο Hesse πάντα προσπαθούσε να κατανοήσει δημιουργικά και κριτικά την ουσία διαφόρων θρησκευτικών και φιλοσοφικών εννοιών για να ξεκαθαρίσει τη στάση του απέναντί τους. Υπήρξε μεγάλος υπέρμαχος του θρησκευτικού συγκρητισμού και αφοσιώθηκε στην υπόθεση της επίτευξης αρμονίας, σύνθεσης και συμφωνίας μεταξύ διαφορετικών θρησκειών και ομολογιών, γιατί γι' αυτόν υπήρχε μόνο ένας Θεός, μόνο μία Αλήθεια, μόνο μία Πίστη. Αλλά δεν πρέπει να υποθέσουμε ότι το ιδανικό του Hesse ήταν η ένωση όλων των θρησκειών σε μια συνθετική παγκόσμια θρησκεία. Το ουσιαστικό για αυτόν είναι ότι όλες οι θρησκείες περιστρέφονται γύρω από το ίδιο Μυστήριο: «Μια φορά στον Βούδα, μία στη Βίβλο, μία στον Λάο Τσου ή στον Τσουάνγκ Τσου, μία στον Γκαίτε ή σε άλλους συγγραφείς, ένιωσα το άγγιγμά μου στο Μυστήριο και με τον καιρό, παρατήρησα ότι κάθε φορά μιλάμε για το ίδιο Μυστήριο. Παρ' όλες τις διαφορές στις γλώσσες, στους χρόνους, στους τρόπους σκέψης, είχε πάντα την ίδια πηγή» 5.

Σημειώσεις

1 Hermann Hesse: Ges. Werke in 12 Banden. Σούρκαμπ. Φρανκφούρτη α. Μ. 1970. Bd. IV. S. 471.

2 Hermann Hesse: Ges. Werke in 12 Banden. Σούρκαμπ. Φρανκφούρτη α. Μ. 1970. Bd. XI. S. 88.

3 Novalis Schriften. Die Werke Friedrich von Hardenbergs. Dritte Auflage. Schtuttgart: W. Kohlhammer. 1977. S. 250.

4 Novalis Schriften. Die Werke Friedrich von Hardenbergs. Dritte Auflage. Schtuttgart: W. Kohlhammer. 1977. S. 250.